

Premišljen način pisave

Jože Horvat

Blatnikova knjiga *Zakon želje* (zbir krajših zgodb, Beletrina, 2001, s spremno besedo Petre Vidali) ponuja vsaj dva dostopa do svojih zanimivih segmentov: tistega, ki vodi do bodisi naznak ali izjav o pisavi in bi v zvezi s tem lahko govorili o »fabuliranju« v pozgodbenem času, in pa onega o svojih tematskih vidikih, pri čemer bi diskusija lahko tekla o vsebinsko-strukturnih značilnostih besedil.

Gre pač za knjigo, ki ni napisana na »slepo«, temveč s premislekom o pripovedovanju v današnjem času; njen avtor skuša utemeljiti ali zaznamovati naravo zapisovanja, včasih tudi izbor snovi; vprašanje je sicer, ali je za sam, recimo, literarni izdelek to koristno ali celo potrebno; najbrž kakor pri kom, »odvisno«: a Blatnik je dovolj domiselni pisec, da je znana spoznanja večidel znal zaviti v tkivo pripovedi in tako preprečiti, da bi preveč deranzirala bralčevo pozornost.

Baje smo zdaj po koncu »velikih zgodb«, se pravi po koncu subjekta oziroma družbene sile, ki bi premikala t. i. kolo zgodovine v prihodnost in nas peljala novim spremembam in razburljivemu razvoju naproti. Ne, ni več tovrstnega subjekta in ne njegovih dogodkov. Zaradi tega »manka« kot da je tok življenja obstal, veliki subjekt deluje le še v spominu in o njem, se pravi o zadnjih lomih zgodovine, lahko le poročamo sinovom in vnukom (Dan osamosvojitve). Ni več novih projektov, ki bi osmišljali tudi odločitve v vsakdanjiku, smo samo nemočni jetniki kulture, ki jo je prinesla civilizacija slike, medijev in popularne glasbe, potisnjeni v eksistencialno stisko po osamosvojitvi in koncu (balkanske) vojne, stisko, ki usodno prizadeva tudi ljubezen med moškim in žensko in ne prizanaša niti otrokom, ki ostajajo brez starševskega varstva ...

To je približno vnanji svet, v katerem se gibljejo liki te knjige, ki svoje življenje živijo z velikimi poškodbami, ki jih je prinesel strašni mir po velikih spremembah. Njihove želje jih ne vodijo h končnemu izhodu.

V zvezi z omenjeno problematizacijo pisanja bi se splačalo pobliže ogledati si jedro prvo zgodbe z naslovom *O čem govoriva*: dekle po telefonu (proti plačilu) sprejema pripovedi (zgodbe) posameznikov, jih zapiše in objavi, vendar z minimalnimi »popravki«, tako da je končni tekst brez sodb in čustvenih primesi prvotnih pripovedovalcev, brez samoobtožb ali samopomilovanja, tako da »ostane samo zgodba, ki se je zgodila«, blizu hiperrealizma, hladna in dejanska,

anonimna pa ostane tudi zapisovalka. – Ne bi rekel, da je to formalni obrazec Blatnikovih zgodb; moč jo je razumeti tudi kot eno izmed skušenj z življenjskimi pojavi, godnimi za literarno modeliranje, ne kot nekak miniprogram; vendar pa najbrž ni naključje, da je na začetku knjige; navsezadnje se vprašanje o pisanju v variacijah navrže še nekajkrat. Vsakokrat gre za dileme glede izpovedi (*Bližje, Pismo očetu, Norin obraz ...*), ne samo, kako, temveč tudi, »o čem govoriti«, čeprav je oboje tako sprepletено, da je njuno ločevanje pravzaprav nesmiselno. Formalni vzgibi koreninijo v vsebini, ki pa je kljub individualizirani podobi univerzalna in sega k intelektualnim dikusijam o kontekstu in bistvu nemočnega subjekta, ki ni več v »sredini snovi«, ampak na robu sveta, v letargični legi brez možnosti prave komunikacije z drugim. Toda ta točka ni povsem mrtva: terja odločitev, in kot je mogoče brati besedilo *Pankrti igrajo ljubezenske pesmi*, nazadnje izsili obrat: fant na njej ne zdrsne v nihilizem, temveč se obrne nazaj, k neki stari možnosti, in se odloči za igranje ljubezenske pesmi, kar se zdi kot vsaj začasna rešitev.

Iz formalne avtorefleksije se pričujoča knjiga tako vedno preveša k »problemom« življenja in individualnim izkušnjam, s tem pa k pravemu bralčevemu interesu. A pripovedi po eni strani niso dramatične, konflikti med osebami so pogosto brez usodne ostrine, po drugi strani pa snovno v glavnem prepoznavne, locirane na domače dvorišče, v Slovenijo kot samostojno državo, njen vsakdanjik pa je naložen v preživljanje mladim izobražencem in mladim zakoncem z otroki ... V skladu s spoznavnimi načeli, nakazanimi zgoraj, jih ne čaka vedno tragedija, toda njih hrepenenje priča o potrebi po prestopu iz praznine k novi komunikaciji. In kot daje slutiti sklepna zgodba (*Površje*), »pogledati« v neki višji svet: osrednji moški se kakor zazre v veselje, o katerem sicer potlej ni kakšne virkovske spekulacije o njem, toda bralec izve, da ga to veselje »čaka«.

Vendar pa izpraznjenost časa ni zmerom brez posledic; tako se nekatere zgodbe končajo tragično (*Električna kitara*), čeprav je to potlej videti nekam zunaj glavnega toka, včasih pripoved (*Tanka rdeča črta*) izstopa iz znanega okolja in se katastrofa zgodi na tujem (lahko bi se kakšnemu Flisarjevemu popotniku). Sicer pa so tu tudi teme (samomor, aids, vojna ...), ki so sicer zelo aktualne, a ne nove, vendar izpisane z veliko subtilnostjo in literarno izjemno vešče.

Knjiga je z večino zgodb branje, h kateremu se, ko enkrat zalistamo po njej, ni treba siliti; zanimanje zbuja njen pretehtani jezik, a tudi vsebina, ki se v glavnem osredotoča na tisto, kar je v pisavi specifično »literarno«, a izgovorjeno po dobi različnih šol, od katerih se je bilo marsikaj naučiti. Tako je veliko zgodb ob drugem napisanih zelo intelegibilno in s samosvojim dramatičnim postopkom, ki omogoča kratkost in obenem primerno povednost; analiza gradnje dejanja bi zato bila hvaležno in instruktivno delo. Pa vendar se ob koncu kljub zgornjemu ugotavljanju o značaju tega pisanja zbuja vprašanje, ali v sestavi knjige vendarle ne opravlja prevelike vloge njen racionalni element, z drugimi besedami, ali bi bralčev izplen na koncu ne bil še večji, če bi ta poudarek bil bolj »obremenjen«, recimo z eruptivno silo »življenja«.